

ПІДБІР РОСЛИН З РОДИНИ *CRASSULACEAE* DC. ДЛЯ РУТАРІЮ ВІДКРИТОГО ПРОСТОРУ

Житник Інна

асистент кафедри садово-паркового господарства Білоцерківського НАУ
inna.tkachenko.1group@gmail.com, innazhitnik5@gmail.com

Анотація. Для декоративного оформлення рутарію відкритих просторів з родини *Crassulaceae* DC. рекомендуємо використовувати 16 видів із родів *Sedum* L. та *Sempervivur* L., а саме *Sedum* *accre*, *S. aizoon*, *S. album*, *S. ewersii*, *S. hybridum*, *S. kamtschaticum*, *S. rupestre*, *S. sexangulare*, *S. spectabile*, *S. spurium* та 4 садові форми ('*Variegatum*', '*Brilliant*', '*Album Superbum*', '*Rosea*'), *Sempervivur tectorum*, *S. globiferum*.

Ключові слова: рутарій, *Crassulaceae* DC., родина, рід, вид.

Abstract. For the decorative design of rutaria of open spaces from the family *Crassulaceae* DC. we recommend using 16 species from the genera *Sedum* L. and *Sempervivur* L., namely *Sedum* *accre*, *S. aizoon*, *S. album*, *S. ewersii*, *S. hybridum*, *S. kamtschaticum*, *S. rupestre*, *S. sexangulare*, *S. spectabile*, *S. spurium* and 4 garden forms ('*Variegatum*', '*Brilliant*', '*Album Superbum*', '*Rosea*'), *Sempervivur tectorum*, *S. globiferum*.

Key words: rutarium, *Crassulaceae* DC., family, genus, species.

Постановка проблеми. Рутарій – це композиція з рослин і деревини, яка за структурою нагадує альпійську гірку, основою композиційного рішення є корчі, красиві корені, гілки, пні, спиляні колоди, деревна кора та ін. Інтер'єрному рутарію як елементу декоративного оформлення закритого середовища приділено увагу науковців [1–4], встановлено асортимент рослин для його оформлення, що налічує 37 видів, які належать до 14 родів відділу *Magnoliophyta* [1]. Популярність рутарію розвивалась поступово, коріння дерев або корчі підсаляли в сади як декор для альпійської гірки і підпірної стінки, як садові скульптури або садові меблі. Використання коріння та корчів в інтер'єрі садів має столітню історію, ще в 1856 році в графстві Стаффордшир (Англія) в саду «*Biddulph Grange*» було створено перший рутарій (*Stumpery*). У сучасному ландшафтному мистецтві парк *Highgrove House* в графстві Глостершир є найбільшим садом пнів [1].

На сьогодні рутарій як самостійна одиниця ландшафтного мистецтва відкритого середовища та елементу садів і парків в Україні набуває популярності серед фітодизайнів, але наукового підходу щодо підбору асортименту для їх оформлення немає. Тому поставили за мету на основі біологічних, декоративних та екологічних характеристик рослин підібрати асортимент видів з родини *Crassulaceae* DC. для декоративного оформлення рутарію

відкритих просторів. За підбору рослин для рутарію враховували сумісність рослин та їх екологічну спрямованість, умови розташування композиції та догляд за рослинами. Видовий склад в композиції можна змінювати, доповнюючи або замінюючи новими рослинами. Для оздоблення дерев'яної основи підходять як епіфіти, так і рослини з невеликою кореневою системою. Представники родини *Crassulaceae* J.St.-Hil. краще ніж інші види рослин здатні регулювати водний обмін, під час тривалих посух у період вегетації рослин не втрачають декоративності і залишаються в активному стані.

Родина *Crassulaceae* J. St.-Hil. за сучасними оцінками нараховує від 36 до 50 родів та понад 1500 видів, поширених по всьому світі, але з найбільшим різноманіттям в Північній півкулі (переважно Середземномор'я та Мексика) і Південній Африці, частіше в сухих та холодних областях, де часто буває нестача вологи [5]. Одна з найбагатших родин за обсягом видів в порядку *Saxifragales*. Це переважно сукулентні рослини, чагарники і напівчагарники, що запасують воду в листках і стеблах. В Україні родина *Crassulaceae* представлена десятьма родами: *Crassula* L. (= *Tillaea* L.), *Echeveria* DC., *Graptopetalum* Rose, *Hylotelephium* H. Ohba, *Kalanchoë* Adans., *Petrosedum* Grulich, *Phedimus* Raf. (= *Aizopsis* Grulich), *Rhodiola* L., *Sedum* L. (= *Macrosepalum* Regel & Schmalh.), *Sempervivum* L. (= *Jovibarba* (DC.) Opiz) та 48 видами (включно з підвидами, і тими, що культивуються). Найчисельнішим родом є *Sedum* L. – 18 видів [6]. Рід *Crassula* L. (*Tillaea* L.) налічує понад 200 видів, з космополітним поширенням, переважно в Південній і Південно-Західній Африці, на острові Мадагаскар, частково в Південній та Західній Австралії, на острові Тасманія. В Україні поширені два види, з яких один в культурі і може дичавіти (*Crassuladet ragona* L. (*Sedum tetragonum* (L.) Kuntze) *Crassula vaillantii* (Willd.) Roth (*Bulliarda vaillantii* (Willd.) DC.; *Tillaea vaillantii* Willd.). Рід *Echeveria* DC. налічує до 200 видів, поширених у Центральній та Південній Америці. В Україні поширення має один вид, що культивується у відкритому ґрунті, а саме *Echeveria glauca* (Baker) É. Morren. Рід *Graptopetalum* Rose налічує до 18 видів, поширених в південно-західній частині Північної Америки, в Україні поширення має один вид, що культивується, а саме *Graptopetalum paraguayense* (N.E.Br.) E. Walther (*Cotyledon paraguayensis* N.E.Br., *Sedum paraguayense* (N.E.Br.) Bullock). Рід *Hylotelephium* H. Ohba налічує близько 30 видів, поширених в помірних широтах Північної півкулі, частина з яких культивується. В Україні поширення має 8 видів. *Kalanchoë* Adans має близько 160 видів, поширених переважно в південних районах обох півкуль. В Україні – один вид, що культивується у відкритому ґрунті, - *Kalanchoë blossfeldiana* Poelln. Рід *Petrosedum* Grulich налічує близько 14 видів, поширених майже по всій Європі, крім найбільш її східної частини та Арктики, а також у Північній Африці. Деякі види широко культивуються й дичавіють. В Україні мають поширення три види, з яких найвідомішим є *Petrosedum rupestre* (L.) P.V. Heath. Рід *Rhodiola* L. налічує

близько 70 видів, поширених переважно в арктичних і гірських районах Євразії, частково Північної Америки. В Україні має поширення один вид, - *Rhodiolarosea* L. (*Sedum rosea* (L.) Scop., as "roseum"). Рід *Sedum* L. (incl. *Macrosepalum* Regel & Schmalh.) налічує понад 460 видів, поширених переважно у субтропічних і помірно теплих районах Північної півкулі, частково Південної півкулі (Центральна Африка, Південна Америка). В Україні поширені 18 видів. Рід *Sempervivum* L. (incl. *Jovibarba* (DC.) Opiz) налічує понад 50 видів, поширених в Центральній, Південній і Східній Європі, на Кавказі, в Малій та Південно-Західній Азії, переважно в гірських районах. В Україні достовірно відомо 7 видів (разом з підвидами та культивованими рослинами) [6].

Аналіз літературних та наукових даних про біоекологічні характеристики рослин для озеленення закритого середовища свідчить, що для інтер'єрного рутарію можна використовувати наступні види: ехеверія витончена (*Echeveria elegans*), ехеверія багряна (*E. purpurorum*), ехеверія лілаціна (*E. lilacina*), очиток товстолистий (*Sedum pachyphyllum*), очиток мексиканський (*S. mexicanum*), очиток Сталя (*S. Stahlia*), фаленопсис приємний (*Phalaenopsis amabilis*) [1].

В умовах Ботанічного саду БНАУ створено колекційний фонд видів родини *Crassulaceae* J., який на сьогодні налічує 16 видів із родів *Sedum* L. та *Sempervivum* L., а саме *Sedum acre*, *S. aizoon*, *S. album*, *S. ewersii*, *S. hybridum*, *S. kamtschaticum*, *S. rupestre*, *S. sexangulare*, *S. spectabile*, *S. spurium* та 4 садові форми ('*Variegatum*', '*Brilliant*', '*Album Superbum*', '*Rosea*'), *Sempervivum tectorum*, *S. globiferum*. Колекційний фонд видів цієї родини створений для формування штучних ландшафтно-архітектурних елементів міста Біла Церква та інших населених місць Київської області. Щодо водного забезпечення 88,2 % рослин колекційних зразків Ботанічного саду БНАУ є ксерофітами, 11,8 % – мезофітами. Екологічна група ксерофіти представлена такими колекційними зразками: *S. acre*, *S. ewersii*, *S. hybridum*, *S. kamtschaticum*, *S. kamtschaticum* '*Variegatum*', *S. rupestre*, *S. sexangulare*, *S. spectabile*, *S. spectabile* '*Brilliant*', *S. spurium*, *S. spurium* '*Album Superbum*', *S. spurium* '*Rosea*', *S. spurium* '*Variegatum*', *S. globiferum*, *S. tectorum*, мезофіти – *S. aizoon*, *S. album*. Представники родини *Crassulaceae* J.St.-Hil. за потребою у світлі є світлолюбні, віддаючи перевагу відкритим просторам і відповідно належать до екологічної групи – геліофіти. Слід відмітити, що колекційні зразки *S. acre*, *S. aizoon*, *S. album*, *S. ewersii*, *S. hybridum*, *S. kamtschaticum*, *S. kamtschaticum* '*Variegatum*', *S. rupestre*, *S. sexangulare*, *S. spectabile*, *S. spectabile* '*Brilliant*', *S. spurium*, *S. spurium* '*Album Superbum*', *S. spurium* '*Rosea*', *S. spurium* '*Variegatum*', *S. globiferum*, *S. tectorum* також переносять затінення без пригнічення, тому їх частково можна віднести до групи геліосциофіти.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Отже, для декоративного оформлення рутарію відкритих просторів з колекційних зразків родини *Crassulaceae* DC. рекомендуємо використовувати представників родів *Sedum* L. та *Sempervivur* L., а саме *Sedumacre*, *S. aizoon*, *S. album*, *S. ewersii*, *S. hybridum*, *S. kamtschaticum*, *S. rupestre*, *S. sexangulare*, *S. spectabile*, *S. spurium* та 4 садові форми ('Variegatum', 'Brilliant', 'Album Superbum', 'Rosea'), *Sempervivur tectorum*, *S. globiferum*. що за потребою у водозабезпеченні колекційні зразки родини *Crassulaceae* J.St.-Hil. належать до ксерофітів (88,2 %) та мезофітів (11,8 %), за потребою у світлі є геліофітами, які частково можна віднести до геліосциофітів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бредіхіна Ю. Л., Туровцева Н. М., Кобець О. В. Асортимент рослин для оформлення інтер'єрного рутарія. Вісник Уманського національного університету садівництва. № 1., 2020. С. 113–118.
2. Гнатюк Л. Р., Шепелюк Х.С. Використання фітодизайну в інтер'єрі офісного простору. Теорія і практика дизайну. Мистецтвознавство. Вип. 17. 2019. С. 31–39.
3. Гнатюк Л.Р., Синиця Т.С. Дизайн інтер'єрів офісних приміщень з використанням сучасних екологічних тенденцій. Теорія та практика дизайну: збірник наукових праць. Вип. 9. Мистецтвознавство. Київ: НАУ, 2016. С.47–56.
4. Кузнецова І.О., Степанюк Т.О. Вплив основних художніх засобів композиції на використання фітодизайну в інтер'єрі: Збірник науково-технічних праць. Науковий вісник НЛТУ України. 7. Дизайн та мистецтвознавство. 2013. Вип. 23.18. С. 316–320.
5. Саркисян М. В. Семейство Толстянковых (*Crassulaceae*) в Армении. *Takhtajania*, 2013, № 2. С. 56–59.
6. Федорончук М.М. Чекліст флори України. 6: Родини *Crassulaceae*, *Grossulariaceae*, *Haloragaceae*, *Saxifragaceae* (*Saxifragales*, *Angiosperms*) та *Convolvulaceae* (incl. *Cuscutaceae*), *Solanaceae* (*Solanales*, *Angiosperms*). Чорноморський ботанічний журнал. 2023. Вип. 19(2): С. 141–168. doi: 10.32999/ksu1990- 553X/2023-19-2-1